
DOI: <https://doi.org/10.47960/2303-7431.20.33.2025.121>

UDK: 811.163.42'42:821.163.42.09 Pilić S.

Prethodno priopćenje

Primljeno: 23. X. 2024.

Prihvaćeno: 7. IV. 2025.

SONJA JURIĆ

Sveučilište u Mostaru, Filozofski fakultet

sonja.juric@ff.sum.ba

JEZIK I STIL U PROZNOME STVARALAŠTVU SANJE PILIĆ

Sažetak

U radu je prikazano jezično i stilsko obilježje proznoga¹ književnog stvaralaštva Sanje Pilić. Rad se sastoji iz triju dijelova u kojima su akribijski obrađeni stilemi u prozi spomenute književnice, a to su: izreke, frazemi, anglizmi, žargonizmi, neologizmi, nonsensnost te ironija, intertekstualnost, sintaktička lapidarnost, frazeološke modifikacije i rečenične parcelacije kao odlike stila. Pristupivši književnim djelima Sanje Pilić kao jezičnim umjetninama, analizirao se njezin osebujan stil koji odiše hu-

¹ Sanja Pilić (Split, 1954.) afirmirana je književnica na polju suvremene hrvatske dječje književnosti. Autorica je 39 knjiga za djecu i 44 slikovnice. Zbog nemogućnosti proučavanja jezika i stila u svim njezinim proznim djelima u ovome radu pristupilo se proučavanju jezika i stila u sljedećim knjigama: *E, baš mi nije žao*, *Zar baš moram u školu*, *Sasvim sam popubertetio* i *Pošalji mi poruku*. Odabir ovih naslova nije slučajna. Naime, knjiga kratkih priča *Zar baš moram u školu* tematski je primjerena predškolicima, a knjiga kratke proze *E, baš mi nije žao* primjerena je nižim razredima osnovne škole i uvrštena je u lektiru za treći razred. Nadalje, roman *Pošalji mi poruku* dvostruko je nagrađivan, i to nagradama *Grigor Vitez* i *Mali princ* (2016.), a roman *Sasvim sam popubertetio* na popisu je lektira za šesti razred i nagrađen je nagradom *Grigor Vitez* (2002.). Dakle, odabir književnih djela Sanje Pilić koji se obrađuju u ovome radu svodi se na književna djela primjerena predškolicima, učenicima nižih razreda osnovne škole i učenicima viših razreda osnovne škole te na književna djela koja su na popisu lektira i koja su nagrađena prestižnim nagradama u Republici Hrvatskoj i šire.

morom, šaljivošću, duhovitošću i igrom riječi te su se obradila jezična i stilska svojstva njezinih odabranih pripovjednih djela. Pored analize i sinteze u radu su zastupljene metode definicije, deskripcije, naracije i klasifikacije kako bi se ostvario cilj ovoga rada, a to je istražiti uporabu jezika, stilskih figura i stilema kao odlika književno-umjetničkoga stvaranja Sanje Pilić.

Ključne riječi: jezik; stil; stilemi; ironija; intertekstualnost; metafora; anglizmi; neologizmi; žargonizmi; sleng; kolokvijalizmi; lokalizmi

Preliminary communication
Received on October 23, 2024
Accepted on April 7, 2025

SONJA JURIĆ

University of Mostar, Faculty of Humanities and Social Sciences
sonja.juric@ff.sum.ba

LANGUAGE AND STYLE IN THE PROSE WORKS OF SANJA PILIĆ

Abstract

The paper presents the linguistic and stylistic features of Sanja Pilić's prose literary work. It is composed of three parts, each of which meticulously analyzes stylistic features of the aforementioned writer's prose. These include: proverbs, idioms, anglicisms, jargonisms, neologisms, nonsense and irony, intertextuality, syntactic conciseness, phraseological modifications and sentence segmentation as hallmarks of her style. Approaching Sanja Pilić's literary works as linguistic works of art, the paper analyzes her distinctive style, which exudes humor, wit and wordplay. It explores the linguistic and stylistic features of her selected narrative works. In addition to analysis and synthesis, the paper employs methods of definition, description, narration and classification in order to achieve its primary aim, to analyze the use of language, stylistic figures and stylemes as features of Sanja Pilić's literary and artistic work.

Keywords: language; style; stylemes; irony; intertextuality; metaphor; anglicisms; neologisms; jargonisms; slang; colloquialisms; localisms

Uvod

Sanja Pilić iznimna je i nadasve zanimljiva živuća književnica na polju suvremene hrvatske dječje književnosti. Afirmirana i priznata u književnim krugovima, to je književnica čija su djela zastupljena u brojnim antologijama, zbornicima, udžbenicima, programima za lektire te je nagrađena najprestižnijim nagradama u Hrvatskoj i široj regiji. Dobitnica je sljedećih nagrada: *Grigor Vitez*, *Ivana Brlić Mažuranić*, *Mali princ*, *Mato Lovrak*, *Kiklop*, *Nagrada Večernjeg lista* i dr. Odlikovana je *Redom Danice hrvatske s likom Antuna Radića* za osobite zaslugе u prosvjeti i kulturi.

Sanja Pilić piše hrvatskim standardnim jezikom, naslonjena na rodnu joj kajkavštinu. Iako se bavi naizgled ozbiljnim temama, njezin je stil nadasve duhovit, humorističan, igriv, ludističan te odiše jednostavnošću i bogatom lepezom leksema: anglizama, žargonizama, novotvorenića, frazema, izreka, urbana gradskog slenga, kalkova, kolokvijalizama, katkad vulgarizama te nonsensna izričaja. Koristeći se ironijom, paradoksom, hiperbolom, personifikacijom, metaforom i metonimijom kao stilskim figurama, izgradila je svoj prepoznatljiv stil gdje odrasle odlikuje nezrelost, a neke mlade naglo odrastanje. Interpretirajući likove i događaje na šaljiv i komičan način, oblikovala je svoju književnu zbilju na veseo, zafrkantski i humorističan način s ciljem da oraspoloži, nasmije i zabavi čitatelje.

U ovome će se radu, uz objektivno poimanje i razumijevanje estetskih i umjetničkih značajki njezina pisanja, pristupiti analiziranju jezika i stila u odabranim proznim književnim djelima. Koristeći se metodama naracije, deskripcije, definicije, klasifikacije, analize i sinteze, ostvarit će se cilj ovoga rada, a to je istražiti uporabu jezika, stilskih figura i stilema kao odlika stila proznoga književnog stvaralaštva Sanje Pilić.

1. Jezik i stil, stilemi i stilska obilježja

Kada se govori o jeziku i stilu proznoga književnog korpusa Sanje Pilić, potrebno je definirati jezik, stil i stileme u tekstu. „Jezik je specifično ljudski konvencijom utvrđen sustav znakova za sporazumijevanje

govorom ili pismom.“² Razgovorni jezik jest jezik neslužbene, spontane komunikacije; jezični sloj između narječja i standardnoga jezika, karakterističan za članove jedne zajednice u urbanim sredinama. Zbog utjecaja mjesnih govora i žargona, znatnim dijelom područno, vrlo je različit (usp. zagrebački, splitski, riječki i osječki).³ Prema Milivoju Solaru jezik je:

...u najširem smislu ljudska sposobnost komunikacije sustavom artikuliranih glasova. To je sustav dogovorenih znakova i načina njihova povezivanja, a on omogućuje govor. (...) Sve što je jezična tvorevina, pa tako i književno djelo, omogućeno je time što poznajemo jezik. Književnost se može shvatiti kao znakovni sustav „nadograđen“ na prvotni, obični jezik, pa kad se govori o jeziku književnosti, ne misli se više na „književni jezik“, odnosno prirodni jezik koji rabi književnost, nego na poseban znanstveni sustav koji je u temelju svake jezične komunikacije, a književnost tom sustavu dodaje posebne osobine i jedino se tako može razumijevati i analizirati.⁴

U svome književnom stvaranju Sanja Pilić koristi široku lepezu leksika poput: anglizama, novotvorenica, neologizama, žargona, kolokvijalizama, lokalizama, nonsensna govora, tuđica, germanizama, pejorativa, poslovice i izreka. Njezin stil u kratkoj prozi razvidno rese „defabularizacija, fragmentiranost, mikrokozmičacija problematike, fokusiranje individualne problematike i analitičke svijesti. Prekapanje po psihi, iznošenje individualnih problema i trauma, te odnos pojedinca prema ontološkim i egzistencijalnim pitanjima“⁵. U romanima se drži tradicionalne matrice, radnju smješta u određeni prostor i vrijeme, točno preciziran, poštujući uzuse tradicionalne kompozicije romana, kronološkoga razvoja događaja, karakterizacije likova i uloge pripovjedača u književnome djelu.

² Marko Samardžija – Ante Selak, *Leksikon hrvatskoga jezika i književnosti*, Pergamena, Zagreb, 2001., str. 283.

³ Isto, str. 610.

⁴ Milovoj Solar, *Književni leksikon*, Matica hrvatska, Zagreb, 2007., str. 173.

⁵ Krešimir Nemec, *Pripovijedanje i refleksija*, Izdavački centar „Revija“, Osijek, 1988., str. 35.

Stil (lat. *stilus* – pisaljka) je način usmenoga ili pismenoga izražavanja. Možemo ga definirati i kao „izbor jedne određene, situaciji odgovarajuće alternative koju vidimo kao sinonimiju“⁶.

Prema Krunoslavu Pranjiću „individualni stil je unikatna kombinacija jezičnih jedinica, izražajnih sredstava i stilističkih postupaka svojstvenih pojedinom piscu po kojima je njegovo djelo prepoznatljivo“⁷. On nadalje napominje da stil označava *kako je što rečeno*, a ne *što je rečeno*. „Stil je individualna uporaba jezika za razliku od kolektivne i utemeljen je na kategoriji individualnog izbora među ukupnošću izražajnih sredstava kad oblikujemo kakav iskaz.“⁸

Prema Milivoju Solaru „stilem je jedinica pojačane izražajnosti jezika u stilistici, a razina stila je određena afektivnim vrijednostima (ekspresivnim i impresivnim). Kako je prema gramatičkoj podjeli stilistika podijeljena na fonostilistiku, morfofilistiku, sintaktostilistiku i sematostilistiku, tako se u njoj rabe i nazivi: fonostilemi, morfofilemi, sintaktostilemi i semantostilemi“⁹.

Kada govorimo o stilu pisanja Sanje Pilić, „riječ je o stvaranju nove poetike, najprije otvaranjem svih tema u okružju mladih ljudi, zatim u nastojanju za raznolikim, igrivim, pomalo, otkvaćenim strukturama, u razbijanju klasične kompozicije, a osobito pak se ta novost ogleda u stilu kojim autori podilaze čitatelju (u afirmativnom smislu)“¹⁰. Njezino dobro poznavanje dječje psihologije, „uspješno prebacivanje (identificiranje) u djetetov kut promatranja iz kojega svijet izgleda upravo izokrenut, u svakom slučaju različitiji, razigraniji i veseliji nego kad se motri odraslim okom“¹¹.

U svojim se romanima Sanja Pilić često koristi ironijom. Kod takva načina govorenja i pisanja ironija se najčešće upotrebljava na dva načina:

⁶ Stojan Vrljić, *Andrić u njemačkome*, Logos Verlag, Matica hrvatska, Split – Mostar, 2000., str. 73.

⁷ Krunoslav Pranjić, „Stil i stilistika“, u knjizi: Zdenko Škreb – Ante Stamać, *Uvod u književnost*, teorije, metodologija, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1983., str. 255.

⁸ Isto, str. 254.

⁹ Milivoj Solar, *Književni leksikon*, str. 343.

¹⁰ Stjepan Hranjec, *Pregled hrvatske dječje književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2006., str. 253.

¹¹ Milovan Tatarin, *Kućni prijatelj: ogledi o suvremenoj hrvatskoj prozi*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2004., str. 129.

kao suprotnost s doslovnim značenjem i u podrugljivu značenju. „Posebnost ironije leži u tome što je ona u prisnoj vezi s višeznačnošću. Ona istodobno podrazumijeva dvije mogućnosti: tvrdnju i negaciju tvrdnje, a ta multiperspektivnost ironije, prema Viskoviću, vrlo često prerasta u plodonosnu, književno produktivnu polisemičnost.“¹² Ironija se vidi na sljedećim primjerima:

„Baka mi je poklonila majicu sa slikom Mickeya Mousea s takvim ushićenjem da sam gotovo umro. Odlučio sam ući u mušku fazu, a po poklonima mi se činilo da se upisujem u dječji vrtić.“ (*Sasvim sam popubertetio*, str. 7)

„Razrednici su cure kupile lančić od bijelog zlata s privjeskom u obliku ptice. Kad god ga objesi oko vrata, sjetit će nas se. Pa to je kazna! Sve sam sigurniji da neću raditi u školi.“ (*Sasvim sam popubertetio*, str. 92)

„Osjećam se tupavo. Tko zna, možda sam imala upalu mozga, a ne pluća? Uхватило me neraspoloženje. Kao, trebala bih uživati, a venem. Mama me ne kuži. Ne znam zašto me hvata sivilo. Kada sam se vratila iz bolnice svi su me lijepo dočekali: *Dobrodošla Sofija!* Glupog li imena! Označava mudrost. A mudrosti niotkuda.“ (*Pošalji mi poruku*, str. 19)

Kako je već rečeno, Sanja Pilić piše hrvatskim standardnim jezikom. Kod karakterizacije likova katkad upotrebljava kajkavštinu te lekseme poput *starček*, *mamin sinek*, *srčeke*, *klinje*, *landrati* i sl., čime se ostvaruje autentičnost vremena i mjesta radnje, u zagrebačkome ambijentu i u suvremeno doba, ali postiže i komičnost:

„Furt se nekaj krevelj, niš ga ne razmem.“ (*Sasvim sam popoubertetio*, str. 72)

„Bracek, ajmo čagati.“ (*Sasvim sam popubertetio*, str. 12)

„Kakav ste si to klobuk nafikarili na glavu? – upitala ju je kumica na tržnici. – Zgledate kaj da ste nore glive kušali.“ (*Zar baš moram u školu?* str. 70)

¹² Velimir Visković, *Umijeće pripovijedanja*, Znanje, Zagreb, 2000., str. 40.

U kratkoj prozi, ali i u romanima, autorica se koristi frazemima i izrekama koje su ukorijenjene u jeziku. Njima se također postižu komičnost i humorističnost kod portretiranja likova i opisivanja nekih situacija i događaja. „Frazem je ustaljena veza riječi koja se u govoru i pismu reproducira kao cjelina, a ima najmanje dvije punoznačnice i značenje samo djelomično ovisno o značenju sastavnica.“¹³

Frazemi se upotrebljavaju u gotovu obliku, a ne stvaraju se tijekom govornoga procesa. I frazemi i narodne izreke prvotno su tvorili talentirani pojedinci, sredine u kojoj su se pojavili prihvatila ih je te su kasnije postali dio pisane književnosti i hrvatskoga standardnog jezika. Njihove su važne odrednice ekspresivnost, slikovitost i konotativnost. Najčešće korištene izreke i frazemi u prozi Sanje Pilić jesu: *plesati kao lud, popiti svu pamet ovog svijeta, biti odjeven kao strašilo, pokazati zube, najesti se ludih gljiva, osjećati se kao pokisla kokoš, vući se kao prebijena mačka, biti živčan kao pas, mi o vuku, vuk na vrata, biti na sedmom nebu, vratiti milo za drago, umrijeti od smijeha, biti blažen među ženama, biti glup kao panj, skakati sam sebi u usta, pasti s kruške, ići komu na živce, hodati gole glave, Carpe diem, klin se klinom izbija, imati ludu glavu, kud puklo da puklo, završiti u šok sobi, pasti s Marsa, pametniji popušta, oči na pola koplja, ići u krpe, biti mrtav hladan, jedna lasta ne čini proljeće, jabuka ne pada daleko od stabla, zrno po zrno – pogača, kamen po kamen – palača.*

No, javljaju se i frazemske modifikacije kao u primjerima:

„Sve mi ide od ruke. Sve mi *ide od noge*.“ (*Zar baš moram u školu?*, str. 64)

„Osjećao sam *knedlu* u grlu. I *njoku*. I *jabuku*.“ (*E, baš mi nije žao*, str. 102)

Stil Sanje Pilić odlikuje lapidarnost u izričaju i kratkoća rečenica, neke rečenice gnomski su kratke (ovakav stil pripovijedanja više je zastupljen u kratkoj prozi nego u romanima). Katkad imaju samo jednu

¹³ Marko Samardžija – Ante Selak, *Leksikon hrvatskoga jezika i književnosti*, str. 167.

imenicu, pridjev ili glagol. Time se postiže naglašavanje radnje, stanja ili zbivanja ili, pak, opis lika (unutarnji ili vanjski).

„Sjedim doma. Snijeg pada. Osjećam se glupo. Mama peče kolače. Na televiziji nema ništa. Veljača je ubitačna. Snijeg. Kiša. Gladan sam. Umoran sam. Jadan sam.“ (*Zar baš moram u školu?* str. 119)

Na više mjesta rabi postupak intertekstualnosti¹⁴. Primjerice, kada Luka javi Sofiji da mu je umrla majka, ona pomisli na pjesmu *Knockin' On Heaven's Door* od Boba Dylana (*Pošalji mi poruku*, str. 114), a na kraju istoga romana shvaća da je jako zaljubljena i pjevuši pjesmu *Same old Love* od Selene Gomez (*Pošalji mi poruku*, str. 126). U knjigama kratke proze na više mjesta spominje likove iz knjiga i crtića, poput *Mickeyja Mousea*, *Crvenkapice*, *Snjeguljice*, *Alibabe* i *četrdeset hajduka*, lutke *Barbie*, *Harryja Pottera*, *Marilyn Monroe*, roman *Emil i detektivi*, časopis *Mikijev zabavnik*, pjesmu *Kad bi svi ljudi na svijetu*, što aludira na činjenicu da njezina proza zahtijeva načitana, znatiželjna i upućena mladog čitatelja.

2. Humorističnost, šaljivost i nonsensnost

Sanja Pilić tvorac je sebi svojstvena i prepoznatljiva poetskog izraza, igre riječi na fonološkoj, morfološkoj, tvorbenoj, semantičkoj i sintaktičnoj razini. Njezina sklonost jezičnoj igri i poigravanju riječima uz neposredan humor i spontanost kreirala je poetske ostvaraje koji su autentičan prikaz dječjega svijeta. Stvaranjem „smislena besmisla“ autorica želi čitatelja nasmijati i zabaviti.

¹⁴ Intertekstualnost (lat. *inter* – između + *textus* – spleten, složen, sastavljen) u širem smislu označava ovisnost tekstova jednih od drugima. „U nešto užem smislu označuje takav odnos među književnim tekstovima u kakvom je razumijevanje jednog od bitne važnosti poznavanje drugog.“ U biti, shvaćanje jednoga književnoga djela jest shvaćanje nadovezivanja jednoga djela na drugo. „Odnosi među tekstovima proučavani su u vidu postupaka: citata, parafraza, parodija ili pak preko istraživanja preuzimanja tema, motiva, likova, što se uglavnom shvaćalo kao utjecaj jednih na druge.“ Milivoj Solar, *Književni leksikon*, Matica hrvatska, Zagreb, 2007., str. 164.

Glavno stilsko obilježje u književnome stvaranju Sanje Pilić jest ludizam. Ludizam (franc. *ludisme*, prema lat. *ludere* – igrati se i *ludus* – igra) je razigranost, književno-stilska i semantička zaigranost, poigravanje; domišljatost i sklonost improvizaciji.¹⁵ Ludizam kao svojevrsna operacionalizacija nonsensa zapravo je specifičan način gradnje nonsensne poetike. Može se reći da je nonsens zapravo ludizam, a ne besmisao, to je igra riječima, sumnja u njihovo značenje i sami smisao. Nonsensnost kod čitatelja izaziva vedrinu i smijeh, potiče na igru, budi istraživačku prirodu, potiče radoznalost, asocijativnost i maštovitost, zabavlja, nasmijava čak i uči. Primjerice: *vulže, abonbon, katr, hevju, mevju, tenk juri veliku mačku; cvoung, činšon šen*. Dječak kao pripovjedač u priči stvara komičnu situaciju govoreći sestri kako je naučio francuski, engleski i kineski jezik, a kada na hodniku u školi sretne simpatiju, sav raspamećen kaže joj: „ŽBRŽČMPRS“, na što mu ona odgovori „OKVRTČĆMNJ“ (*E, baš mi nije žao*, str. 20). On smatra da mu je uzvratila ljubav, samo ne zna na kojem jeziku.

Autoričina igra riječima i onime što jezik omogućava utemeljena je na osjećaju za humor koji je primarna vrijednost i karakteristika njezina pripovijedanja. „Književno djelo ne živi i ne nastaje kao odraz nečeg drugog, već kao u sebi zatvorena jezična struktura.“¹⁶ Kao grafostilemi u tekstovima Sanje Pilić prepoznaju se sljedeći primjeri:

„Napravila sam mami čestitku s **veeeeeelikim** srcem. (...) A meni se **neeeee ideeeee** u školu. **Neee ideee!** (...) (*Zar baš moram u školu*, str. 7)

- *Baka je viknula: Ruuuuuččaaaaak! Djeco dodite. Ivice, Sanja, veeeeeečeeeraaa!* (...) *Strah me toga da ću ispasti glupaaaa, ludaaaa, bezveznaaaa...* (*Zar baš moram u školu*, str. 84)

Na morfološkoj razni izdvajaju se primjeri tvorenica koji ne pripadaju hrvatskomu standardnom jeziku: *superzgodna, superposebno, srcedrapateljski rastanak, neuklapača, superglupača jakosuznatozelenkastozlatna,*

¹⁵ Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža 2013. – 2024., <https://enciklopedija.hr/clanak/ludizam> (pristupljeno 19. III. 2024.).

¹⁶ Wolfgang Kayser, *Jezično umjetničko djelo*, SKZ, Beograd, 1973., str. 3.

najglavniji, princožabac, morskozaljubljena, mljacmljackasto (E, baš mi nije žao, str. 90)

Zanimljivi su primjeri tvorbe glagola, npr. u odlomku:

„Sviđa mi se Marijana i njezino treptanje. I ja sam počeo treptati. Mašem trepavicama gore-dolje. I sve mi je super. Sretan sam. Ne želim se *odljubiti, odproljećiti ili odradostiti*.“ (Zar baš moram u školu? str. 19)

„Odrasli se razbole od *odraslosti* i onda su dosadni. (...) Ah, svi odrasli su pod stresom, jedva čekam da se tata *odstrese*.“ (E, baš mi nije žao, str. 29)

Prema ustaljenim obrascima tvorbe riječi, npr. od bolovati – bolovanje, Sanja Pilić tvori oblik *uživovanje*: „Kad već nisam dobila bolovanje, uzet ću **uživovanje**! Uživat ću u svemu.“ (Zar baš moram u školu, str. 7)

Iako se ove riječi ne koriste ni u hrvatskome standardnom ni u razgovornome jeziku, one izazivaju smijeh kod čitatelja, njihovo značenje može se pretpostaviti i sasvim su razumljive i djeci i odraslim čitateljima.

Zanimljiva je i tvorba superlativa ili superlativnih značenja koji u tekstu funkcioniraju kao stilemi, npr.:

„Torba mi je sasvim **najnovcijatija**. (...) Moja je mama **najdobrija** na svijetu. (...) **Vrlo mi je najdosadnije**.“ (Zar baš moram u školu? str. 10)

Na sintaktičkoj razini kao stilemi prepoznaju se parcelacije, npr.:

„Došao je smak svijeta. I ja sam smaknut. *Pomaknut. I čaknut*.“ (Zar baš moram u školu, str. 19)

„Onda sam ušutio. *Kao riba. Kao mrtva riba. Kao pojedena riba. Kao riba na suhom. Šutio sam na sve moguće načine*.“ (Zar baš moram u školu? str. 73)

Kao semantostilemi u tekstovima Sanje Pilić mogu se izdvojiti uporaba frazema i metafora, npr.

„Teška depresija. Imam tijelo kita, mozak vinske mušice i nosim u svom srcu tugu veličine Južne Amerike. **Prvo i prvo**, osjećam se kao starac, **drugo i drugo** moram štrebati, **treće i treće** mama je bila u školi i saznala za **kolac** iz matematike i svađu sa Zorićkom iz tehničkog. (...) Objasnio sam Zorički da je njezin predmet potpuno nepotreban i da bi bilo bolje da učimo vještine na kompjutoru, kojega u školi, doduše, nema. Zorička se sprema u mirovinu i nije se baš složila sa mnom. **Zabiberila** mi je jedinicu i rekla da sam neodgojen.“ (*Sasvim sam popubertetio*, str. 13)

Upotreba glagola *štrebati* umjesto *učiti* pojačava dojam „moranja“ i pritiska za učenjem, a uporaba glagola *zabiberiti* umjesto *upisati* jedinicu aludira na komičnu situaciju i izaziva smijeh, kao i uporaba imenice *kolac* umjesto *jedinica*. Sintagme *prvo i prvo*, *drugo i drugo* i *treće i treće* (umjesto samo *prvo*, *drugo* i *treće*) pojačavaju dojam i sugeriraju na dublju uživljenost čitatelja u „strašnu“ situaciju u kojoj se Luka posvađao s nastavnicom iz *Tehničke kulture*. Osim toga, u hrvatskome jeziku postoji frazem *prvo i prvo*, stoga se ostali primjeri (*drugo i drugo* i *treće i treće*) javljaju kao njegove inačice, odnosno frazemske modifikacije.

Kolokvijalne metafore imaju izrazitu stilogenu vrijednost, npr.:

„A onda odjednom: **zblam!** Tko je to? Što je to? **Tornado, orkan-ska bura, tuča, električna struja, zvukovi s gradilišta, miješalice, bušilice**, moje srce počelo je užurbano drhtati, pa lupati, pa se tresti. (...) I tako ja sad **krepavam od zbunjenosti**.“ (*Zar baš moram u školu?* str. 19)

Kao temeljna odrednica nonsensa u poetici Sanje Pilić ističe se poigravanje sa stvarnošću pomoću jezika, stvaranje začudnih i naizgled alogičnih ili paradoksalnih veza među riječima te činjenicu kako je njezina proza u potpunosti podređena jeziku, opisujući stilska svojstva oslobađanjem riječi iz semantičkoga konteksta u kojem se nalaze u rečenicama.

3. Anglizmi, žargonizmi i novotvorenice kao stilemi

Globalizacijski procesi doveli su do neophodnosti poznavanja engleskoga jezika bez kojega je suvremeni način života gotovo nezamisliv. Engleski je jezik već desetljećima jezik današnjice, tj. univerzalno sredstvo komunikacije. Neovisno o dobi i spolu, engleski je jezik prisutan u svakodnevnome životu; zastupljen je u medijima, na društvenim mrežama, u dnevnome i tjednome tisku, na TV-u (u emisijama, filmovima, serijama i sl.). Snažan prodor engleskoga jezika, ne samo u hrvatski nego i u velik broj svjetskih jezika, izazvala je pojava interneta. Riječi preuzete iz engleskoga jezika nazivaju se anglizmima.

„Anglizam je svaka riječ preuzeta iz engleskog jezika koja označava neki predmet, ideju ili pojam kao sastavne dijelove engleske civilizacije; ona ne mora biti engleskog porijekla, ali mora biti adaptirana prema sustavu engleskoga jezika i integrirana u engleski vokabular.“¹⁷

Osim preko medija, interneta i društvenih mreža anglizmi su u hrvatski jezik ušli i preko diplomacije (primjerice svi dokumenti, korespondencija i komunikacija u EU-u na engleskome su jeziku) i komunikacije između ljudi iz različitih govornih područja (diljem svijeta).

Najveći broj anglizama ortografski je prilagođen, ali često se koriste i riječi u svome izvornom obliku. Činjenica je da se izvorne hrvatske riječi izbacuju iz svakodnevnoga govora te se uzimaju anglizmi. Razlog je tomu utjecaj medija i društvenih mreža te pojava novih riječi koje dolaze s novim izumima, pojavama, idejama i predmetima.

Anglizmi u prozi Sanje Pilić koriste se isključivo kao stilemi u tekstu kako bi se njima postigle humorističnost i šaljivost, nonsensnost i igra riječi, što su temeljne stilske odlike autorice. Imenice *sister*, *sisterica*, *frend*, *frendovi*, *spika*, *fejs*, *lajk*, *lajkovi*, *okej*, *fotka*, *skejt*, *mjuza*, *performans*, *kul*, *kompici* i *meni* ortografski su se prilagodile hrvatskomu jeziku, a sljedeće su zadržale izvorni oblik: *walkman*, *party*, *WhatsApp*, *YouTube*, *Facebook*, *Instagram*, *selfie*, *memory*, *room service*, *Beverly Hills*, *Coca-Cola*. Glagoli u prozi Sanje Pilić također su ortografski

¹⁷ Rudolf Filipović, *Anglicizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku: porijeklo – razvoj – značenje*, JAZU, Školska knjiga, Zagreb, 1990., str. 17.

prilagođeni, a najčešće upotrebljava: *apdejtirati se, biti kul, restartati se, resetirati se, nokautirati, instalirati, reprogramirati, skejtati, skulirati se*.

Žargon (franc. *jargon*, isto što i *argo*; usp. *slang, kent, šatra*) je govor neke skupine, puno slobodniji i agresivniji od bilo kojega tipa jezika i govora. Žargonizam je riječ ili rečenični sklop svojstven nekomu žargonu.¹⁸

Žargon se također definira kao govor neke skupine, staleža ili klase koji se načinom sporazumijevanja nastoji odvojiti od standardnoga govora, od književnoga, ali i neknjiževnoga jezičnog sustava. Taj se govor najčešće naziva sleng (prema engl. *slang*), argo (u franc. *argot*), a u našoj lingvistici šatrovački. Neki lingvisti poistovjećuju pojmove sleng i žargon, a šatrovački smatraju samo jednim dijelom žargona, a drugi, pak, tvrde da su sleng, žargon i šatrovački sinonimi.

Antica Antoš definira žargon kao „govor pojedinih društvenih grupa“¹⁹ te razlikuje žargon mladih od žargona kriminalaca, uličara, glazbenika (pankeri, rokeri itd.), glumaca i sl., napominjući kako ne postoji jedinstven hrvatski žargon. Žargon nadalje „nastaje spontano, iz ljudske potrebe za korištenjem nekonvencionalnih elemenata u jeziku, on je svojevrsan otpor, bunt prema jezičnom standardu. Prisutan je u svakom jeziku i svakom vremenu“²⁰.

Anita Skelin ukazuje na osnovna obilježja žargona, a to su „urbanost, specifičan odnos prema drugim slojevima jezika i pojavama, zatim kreativnost, kolokvijalnost i neformalnost upotrebe“²¹. Riječi u žargonu uglavnom su surove, okrutne, grube i pogrdne, što dovodi do toga da sleng ne vodi računa o gramatičkoj i sintaktičnoj strukturi. Riječi iz standardnoga jezika često se zamjenjuju jačim, oštrijim i uvredljivijim (pejorativi, augmentativi, vulgarizmi i sl.). „Međutim, nije uvijek namjera da se uvrijedi, nego te riječi služe kako bi se postigla živost, afektivnost, humorističnost te prijateljski odnos. Često se upotrebljava

¹⁸ Bratoljub Klaić, *Rječnik stranih riječi*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 2002., str. 1452.

¹⁹ Antica Antoš, *Osnove lingvističke stilistike*, Školska knjiga, Zagreb, 1974., str.19.

²⁰ Isto.

²¹ Anita Skelin, *Hrvatski sleng kao odraz identiteta mladih*, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2009., str. 45.

ironija, sarkazam, cinizam i paradoks, a rjeđe metafora, metonimija i sinegdoha.“²²

Žargonom se njegovi govornici koriste za komunikaciju unutar skupine, dok s onima koji ne pripadaju toj skupini biraju formalniji način razgovora. Najčešće je sleng govor grada, tzv. urbani, gradski sleng, a manje govor ruralnih sredina (njime se potvrđuje pripadnost određenoj skupini). Sleng je naglašen kod mladih, posebno među srednjoškolcima i studentima, i to na mjestima zajedničkoga okupljanja (kafići, škole, fakulteti, diskoteke, stadioni i sl.).

Tomislav Sabljak napominje da je „šatrovački uvijek težio brzom, lakom, osobnom i privatnom načinu govora. Njegovu rasprostranjenost potvrđuje činjenica da šatrovačka riječ brže i izravnije komunicira od standardne riječi“²³. Šatrovačkim jezikom želi se pobjeći od rutine, ustaljenosti te od stara i prihvaćena načina govorenja. Osim u govoru šatrovački je zastupljen u književno-umjetničkom stilu hrvatskoga jezika. Književnici su uvelike zaslužni za njegovu afirmaciju, jer su upravo oni bili ti koji su ga koristili u vrijeme kada se na njega gledalo kao na nešto loše i pogrešno (npr. proza u trapericama). Tomislav Sabljak kaže „da se šatrovački može promatrati kao način bogaćenja i način razbijanja ustaljenih i okoštanih jezičnih kodova te kao pokušaj revolucioniranja jezika uopće“²⁴.

Može se zaključiti da je šatrovački kod mladih pun izraza i fraza, katkad obogaćen anglicizmima (npr. *faca* – lice, *spika* – razgovor), tuđicama i posuđenicama (ali i riječima iz standardnoga jezika koje su nastale metatezom, npr. *ljakse* od seljak). Rečenice su najčešće nepotpune i gramatički netočno oblikovane, često i nerazumljive. Nastale su kao protest protiv tradicije i tradicionalnoga, ali i kao protest protiv načina razmišljanja prethodnih generacija i svojevrsno suprotstavljanje određenim autoritetima.

U spomenutim proznim djelima Sanje Pilić šatrovački jezik (urbani, gradski sleng) temeljna je odrednica njezina stila, doslovno svaki redak

²² Isto.

²³ Tomislav Sabljak, *Rječnik hrvatskoga žargona*, V. B. Z., Zagreb, 2001., str. 100.

²⁴ Isto.

„pršti od žargonizama“, što kod čitatelja izaziva smijeh, humor, duhovitost, zabavu i obogaćivanje jezika. Žargonizmi kao stilemi pojavljuju se u vidu imenica, glagola, pridjeva te ih tako i navodimo.

Žargonizmi (imenice): *škvadra, štreber, kolac (kec), raska (razrednica), ziherica, šonjo, šminker, mutavac, trta, debeljuca, klinac, bedak, blentavac, šupljoglavac, blesavko, šizika, profa, šmokljan, klopa, vrtirep, bezveznjaković, faks, klippan, guba, faca, mrak ideja, cobra* (nastao meta-tezom), *flipač* (od fliper), *birc* (od birtija), *frajer, mjuza, štrklja*.

Žargonizmi (glagoli): *kreveljiti se, fumati, tresuckati, štrebati, zaberiti, dreknuti, skljokati se, klopiti, muljati, cugati, cmokati, šiziti, profurati, kužiti, upucavati se, cmizdriti, znogirati, njuškati, skužiti, drpiti, cviliti, crknuti, smlaviti (koga), frknuti, raspekmeziti se, otkačiti se, pošiziti, cendrat, fućkati, cerekati se, brbljati, zuriti, zajapuriti se, glumata-ti, doplaziti, krepavati, jeduckati, cmoknuti, zbrisati, tancati*.

Žargonizmi (pridjevi): *ćaknut, zveknuta, luckasta, facerska*.

Žargonizmi (izreke): *siroč na kvadrat, biti u komi, prožvakati rastavu, glupa krava, majmun idiotski, naporna kokoš, zlobno se ceriti, šljiviti koga, brijati zajedno* (zabavljati se).

Žargonizmi kao stilemi nastaju i skraćivanjem nekih riječi, kao što smo primijetili u prethodnim redcima: *fax* (od fakultet), *raska* (od razrednica), *profa* (od profesor), *čovac* (od čovjek), *mjuza* (od muzika).

U prozi Sanje Pilić žargonizmi kao stilemi opravdali su svoju funkciju, zabavili su i nasmiјjali čitatelja, obogatili njegov jezik i produbili duhovitost te ukazali na pripadnost likova nekim skupinama (supkultu-rama), u ovome slučaju mladima. „Bez obzira na veličinu, grupa (supkultura) stvara slang kako bi sakrila svoje misli i što je veća potreba za tajnovitošću, to je slang sveobuhvatniji i kompletniji.“²⁵

Novotvorenice ili neologizmi (grč. *neo* – nov + *logos* – riječ, govor)²⁶ nove su riječi, jezične novotvorevine (obrat govora, gramatička osobitost) koje još nisu u potpunosti postale dio aktivna govora. Nastaju da bi se njima označili novi sadržaji (novi pojmovi, posebno proizvodi,

²⁵ Anita Skelin, nav. dj., str. 48.

²⁶ Bratoljub Klaić, nav. dj., str. 937.

ustanove, društvena zbivanja i sl.), da bi se osvježila komunikacija, odnosno da bi se učinila zanimljivijom, duhovitijom i originalnijom.

Često se susreću u književnim djelima (posebno u pjesništvu, gdje su stilski obilježene pa time mogu imati i estetski relevantne funkcije). Najviše se ipak upotrebljavaju u zatvorenim krugovima specijalnih jezika (u jeziku znanosti i/ili umjetnosti, u jeziku zatvorenijih društvenih ili profesionalnih skupina primjerice u jeziku liječnika, gradske mladeži, zatvorenika i sl.).²⁷

Kao pojava u hrvatskome jeziku novotvorenice (neologizmi) još su uvijek nedovoljno istražene. „Neologizmi se percipiraju kao nove riječi, dok je istodobno dvojbeno hoće li se one leksikalizirati.“²⁸ Postoje različiti razlozi proširivanja leksičkoga inventara nekoga jezika neologizmima, a najčešći su: „pojava novih pojmova ili predmeta kojima treba dati ime, ekspresivni nazivi (vulgarni, eufemistički, šaljivi i sl.), stilistički (žargon, formalni/neformalni, razni registri), pragmatički faktori (jezična ekonomija, estetski razlozi, pomodni trendovi i sl.), te povijesni, politički i drugi razlozi“²⁹.

U hrvatskome jeziku neologizmi se stvaraju

prema tvorbenim pravilima hrvatskoga jezika gdje se iskorištava jezično blago hrvatskoga jezika. Prema hrvatskoj gramatici, izvođenje i slaganje osnovni su tvorbeni načini. Ako je tvorenica u tvorbenoj vezi s jednom riječju, naziva se izvedenica (način tvorbe je izvođenje i tu se razlikuju sljedeći tvorbeni načini: sufiksalna tvorba, prefiksalna tvorba i prefiksarno-sufiksalna tvorba), a ako je tvorenica u tvorbenoj vezi s dvjema riječima, naziva se složenica (takav način tvorbe je slaganje gdje nova riječ nastaje od osnova dvije ili više riječi).³⁰

²⁷ *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024., <https://enciklopedija.hr/clanak/neologizam>, pristupljeno 22. 3. 2024.

²⁸ Vesna Muhvić-Dimanovski, *Neologizmi: problemi, teorije i primjene*, Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2005., str. 3.

²⁹ Isto.

³⁰ Eugenija Barić i sur., *Hrvatski jezični savjetnik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Školska knjiga, Zagreb, 1999., str. 295.

U hrvatskoj je gramatici nešto rjeđi način tvorbe srašćivanje. To je „način slaganja kada se riječi stalnijeg skupa spoje u složenicu. Riječ nastala srašćivanjem zove se sraslica“³¹.

U pripovjednoj prozi Sanje Pilić novotvorenice (neologizmi) prepoznaju se kao izvedenice, složenice i sraslice. Ona ih kreativno stvara s ciljem da oraspoloži, nasmije i zabavi čitatelja i nalaze se isključivo u funkciji stilema.

Primjeri su novotvorenica (neologizama) u prozi Sanje Pilić: *zavodničkije*, *superzgodna*, *superposebno*, *srcedrapateljski (rastanak)*, *štreberaj (svoja soba)*, *zanjonjati*, *diskač*, *preblesavo*, *neuklapača*, *superglupača*, *zijevasito (kad nam se zijeve)*, *dosadnost*, *superodjeća*, *zelenkastozlatna*, *suznatozelenkastozlatna*, *jakosuznatozelenkastozlatna*, *najglavnija*, *princožabac*, *morskozaljubljena*, *mljacmljackasto*, *najposebnija*, *najdobrija*, *ijao*, *uživovanje*, *najnovcijatija*, *novi novcati*, *sapuničast*, *kojiput*, *namoljakati se*, *Pristojnić*, *Budalić*, *nezaljubljenost*, *telefonorijada*, *ljenjivko*, *usporenko*, *sanjarko*, *blesavko*, *zgubidan*, *pospanko*, *smijanko*, *prijateljkenko*, *uživanko*, *hokuspokuspreparandus*, *nedosta*, *iscrviti te kalk*³² *sebić* (prevedenica od *selfie*).

Zaključak

U ovome radu analizirali su se jezik i stil te uporaba stilema na fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj i semantičkoj razini u proznome stvaralaštvu Sanje Pilić, živeće i najplodonosnije hrvatske spisateljice za djecu i mlade. Njezin stil pisanja odiše humorom, šaljivošću, nonsensnošću, igrom riječi te duhovitim pogledima na svijet, život i odrastanje tinejdžera. Spomenuta autorica svoja je prozna djela prilagodila suvremenim čitateljima koristeći lekseme poput: *Instagrama*, *Fejsa*, *Twittera*, *guglanja*, *smarthphonea* i sl., smještajući radnju u urbanu, gradsku, zagrebačku sredinu u novije vrijeme, tj. početak 21. stoljeća.

³¹ Isto.

³² Kalk (franc. *calque* – vjeran precrt, doslovan prijevod, jezično oponašanje) riječ je ili izraz stvoren doslovnim prijevodom sa stranoga jezika, koji zadržava gramatičke posebnosti jezika izvornika. *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/kalk> (pristupljeno 23. 3. 2024.).

Analizirajući njezin stil pisanja, koristeći se metodama definicije, deskripcije, naracije, klasifikacije, sinteze, indukcije i dedukcije, došlo se relevantnih informacija i činjenica o stilu proznoga književnog stvaranja spomenute književnice. Njezin je stil je igriv, ludističan, humorističan te odiše jednostavnošću i širokim dijapazonom leksema poput: *žargonizama*, *kolokvijalizama*, urbana gradskog slenga, *kalkova*, *anglizama*, *neologizama*, *zagrebačkoga šatrovačkog govora*, *frazema*, *izreka* te *nonsensna izričaja*. Stil Sanje Pilić odlikuju i fragmentarnost, intertekstualnost, ironija, sarkazam, paradoks, hiperbola, personifikacija, metafora i metonimija kao često zastupljene stilske figure. Interpretirajući likove i događaje na šaljiv i komičan način, Sanja Pilić se kroz smijeh i zabavu približila najmlađim čitateljima, zaintrigirala ih te formirala čitateljsku publiku koja će zasigurno, uskoro, postati garda odraslih čitatelja i ljubitelja lijepe riječi.

Izvori

PILIĆ, SANJA, *E, baš mi nije žao*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2012.

PILIĆ, SANJA, *Sasvim sam popubertetio*, Kašmir promet, Zagreb, 2014.

PILIĆ, SANJA, *Pošalji mi poruku*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2016.

PILIĆ, SANJA, *Zar baš moram u školu?*, Mozaik knjiga, 2016.

Literatura

ANTOŠ, ANTICA, *Osnove lingvističke stilistike*, Školska knjiga, Zagreb, 1974.

BARIĆ, EUGENIJA, i sur., *Hrvatski jezični savjetnik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Školska knjiga, Zagreb, 1999.

FILIPOVIĆ, RUDOLF, *Anglicizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku: porijeklo – razvoj – značenje*, JAZU, Školska knjiga, Zagreb, 1990.

HRANJEC, STJEPAN, *Pregled hrvatske dječje književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2006.

-
- Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža 2013. – 2024. <https://enciklopedija.hr/>
- KAYSER, WOLFGANG, *Jezično umjetničko djelo*, SKZ, Beograd, 1973.
- KLAIĆ, BRATOLJUB, *Rječnik stranih riječi*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 2002.
- MUHVIĆ-DIMANOVSKI, VESNA, *Neologizmi: problemi, teorije i primjene*, Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2005.
- NEMEC, KREŠIMIR, *Pripovijedanje i refleksija*, Izdavački centar „Revija“, Osijek, 1988.
- PRANJIĆ, KRUNOSLAV, „Stil i stilistika“, u knjizi: Zdenko Škreb – Ante Stamać, *Uvod u književnost, teorija, metodologija*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1983.
- SABLJAK, TOMISLAV, *Rječnik hrvatskoga žargona*, V. B. Z., Zagreb, 2001.
- SAMARDŽIJA, MARKO – SELAK, ANTE, *Leksikon hrvatskoga jezika i književnosti*, Pergamena, Zagreb, 2001.
- SKELIN, ANITA, *Hrvatski sleng kao odraz identiteta mladih*, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2009.
- SOLAR, MILIVOJ, *Književni leksikon*, Matica hrvatska, Zagreb, 2007.
- TATARIN, MILOVAN, *Kućni prijatelj: ogledi o suvremenoj hrvatskoj prozi*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2004.
- VISKOVIĆ, VELIMIR, *Umijeće pripovijedanja*, Znanje, Zagreb, 2000.
- VRLJIĆ, STOJAN, *Andrić u njemačkome*, Logos Verlag, Matica hrvatska, Split – Mostar, 2000.